

Тема 1

**Професійна етика:
сутність, завдання,
історія виникнення та
розвитку**

Навчальні питання:

1. Професіоналізм як моральнісна риса особистості.
2. Поняття і соціальна обумовленість професійної етики.
3. Становлення етичного забезпечення професійної діяльності у західноєвропейському культурному просторі.
4. Справедливість, законність і гуманізм як основні принципи професійної етики.

Рекомендована література:

1. *Василевська Т.Е.* Етика в публічній службі: Підручник. К.: НАДУ, 2018. 256 с..
2. *Лазор О.Д., Лазор О.Я.* Державна служба в Україні: навч. посіб. / Львівський регіональний ін-т держ. управління Національної академії держ. управління при Президентіві України. Вид. 3-тє, доп. і переробл. К.: Дакор, 2009. 560 с.
3. *Основи* професійної етики та естетичної культури: Навч. пос./ За заг. ред. канд. філос. наук Г.М. Петрової, канд. мист. Т.А. Кумеди. К.: КНТ, 2012. 192 с.
4. *Основні* принципи професійної етики поліцейського: пам'ятка / В. М. Кравець, Т. А. Кумеда, О. В. Павлишин, Г. М. Петрова та ін.; за наук. ред. М. В. Костицького. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. 48 с.
5. *Петрова Г.* Основні цінності і принципи професійної етики поліцейського. *Філософські і методологічні проблеми права.* № 1, 2020. С. 32-43.
6. *Правові* засади захисту особистісних цінностей та суспільної моралі: зб. нормативних актів України / Ю.Ж. Шайгородський (уклад.), К.П. Меркотан (уклад.). К. : Український центр політичного менеджменту, 2007. 440 с.
7. *Скейлз Енн.* Фемінізм у праві: активізм, юридична практика та правова теорія. К., 2019. 215 с.

- **Професіоналізм** — це інтегральна психологічна характеристика людини праці, яка відображає рівень і характер оволодіння людиною професією, яка означає, що людина виконує свою трудову діяльність на високому рівні.
- Професіоналізм охоплює три сторони праці: *професійну діяльність, професійне спілкування, особистість професіонала.*

Вияви трудової моралі:

- міра поширення трудових порушень трудової дисципліни;
- ставлення до якості продукції;
- структура потреб, що задовольняються працею;
- співвідношення старанності та ініціативності у структурі основних характеристик особистості працівника;
- відносини "керівництво - підпорядкування" у процесі трудової діяльності

- **Професійна діяльність** – це активність людини, яка спрямована на перетворення предмету праці з метою отримання результату, який відповідає суспільним і особистісним потребам.
- **Професійне спілкування** – це активність людини, яка спрямована на встановлення взаємодії і співробітництва з іншими людьми у процесі перетворення предмету праці; таке спілкування може виступати як один із засобів підвищення ефективності професійної діяльності.

- **Особистість професіонала** – це сукупність психічних якостей, властивостей, станів людини праці, які дають можливість для виконання ним професіональної діяльності і, разом із тим, які змінюються і удосконалюються у процесі праці.

Показники ефективності професійної діяльності:

1. Результативні показники
2. Процесуальні показники
3. Показники професійного спілкування
4. Показники зрілості особистості

Професійна компетентність – це здатність людини розв'язувати певне коло професійних завдань.

- компетентність у професійній діяльності,
- компетентність у професійному спілкуванні,
- компетентність в реалізації особистості професіонала.

Види компетентності у професійній діяльності:

- спеціальна (знання своєї справи);
- технологічна;
- правова;
- економічна;
- суб'єктивна;
- професіологічна (поінформованість в світі професій).

Види компетентності у професійному спілкуванні:

- комунікативна, спілкувальна (здатність до співпраці);
- соціально-перцептивна (здатність до сприйняття іншої людини);
- діагностична (здатність до вивчення іншої людини);
- етична;
- емпатійна;
- міжкультурна, соціокультурна (терпимість до інших культур);
- конфліктна.

Види компетентності в розвитку особистості професіонала:

- індивідуальна, ауто психологічна (вміння вивчати себе);
- культурна (здатність до засвоєння культурних норм, які прийняті в даному суспільстві, як еталонів для розвитку своєї особистості);
- рефлексивна.

Корпоративна етика — це сукупність норм, принципів і традицій, що формують моделі поведінки у колективі. Інакше кажучи, це система норм і принципів поведінки, що регулюють відносини всередині однієї професійної спільноти.

Професійна етика – це система цінностей, принципів і правил поведінки певної професійної спільноти, які формують моральні стандарти професійної діяльності. Також під цим поняттям розуміють галузь етичної науки, яка вивчає дану систему. Норми професійної етики регулюють насамперед професійну взаємодію з владними інституціями та громадянським суспільством, а не лише відносини всередині колективу.

Конститутивна модель професійної етики

*людська
гідність*

*права
людини*

недискримінація

*гендерна
рівність*

На відміну від суспільної моралі, професійна етика, і частково, професійна мораль, є інституалізованими формами суспільної регуляції.

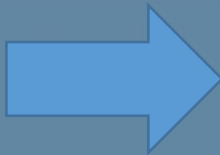
Основні напрямки інституціоналізації:

- 1) мораль вибірково санкціонує механізми правового регулювання і політичного прийняття рішень;
- 2) мораль втілюється в системі спеціалізованих кодексів, підтримуваних авторитетом спільнот різного типу: територіальних, професійних, пов'язаних з участю індивідів у діяльності організацій тощо.

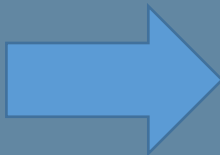
Ідеальний тип професіоналізму включає (за Е. Грінвудом):

- 1) фундамент системи теоретичних знань,
- 2) авторитет професійної групи серед клієнтів,
- 3) широку суспільну підтримку і схвалення цього авторитету,
- 4) моральний кодекс, який регулює відносини професіонала з клієнтами,
- 5) професійну культуру, яка забезпечується в рамках офіційних професійних асоціацій.

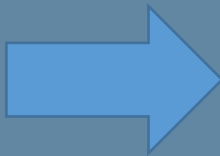
ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА
артикулює

Які
ЦІННОСТІ та
ПРИНЦИПИ
реалізовувати?

Які
ЯКОСТІ та ЧЕСНОТИ
виявляти?

Яких
НОРМ та СТАНДАРТІВ
дотримуватись?

Довіра – ставлення до іншої особи та до її дій, яка ґрунтується на впевненості в її правоті, вірності, добросовісності, чесності.

Під довірою найчастіше мають на увазі:

- надійність виконання зобов'язань;
- передбачуваність;
- точність, ефективність виконання обов'язків.

Перші форми етичної регламентації професійної діяльності були створені в добу античності. Їх особливістю була акцентуація комунікативного аспекту дій фахівців при зневажливому ставленні до праці самої по собі.

З XII ст. у слововжиток увійшов термін «професія» із самого початку з чіткими ціннісними змістами.

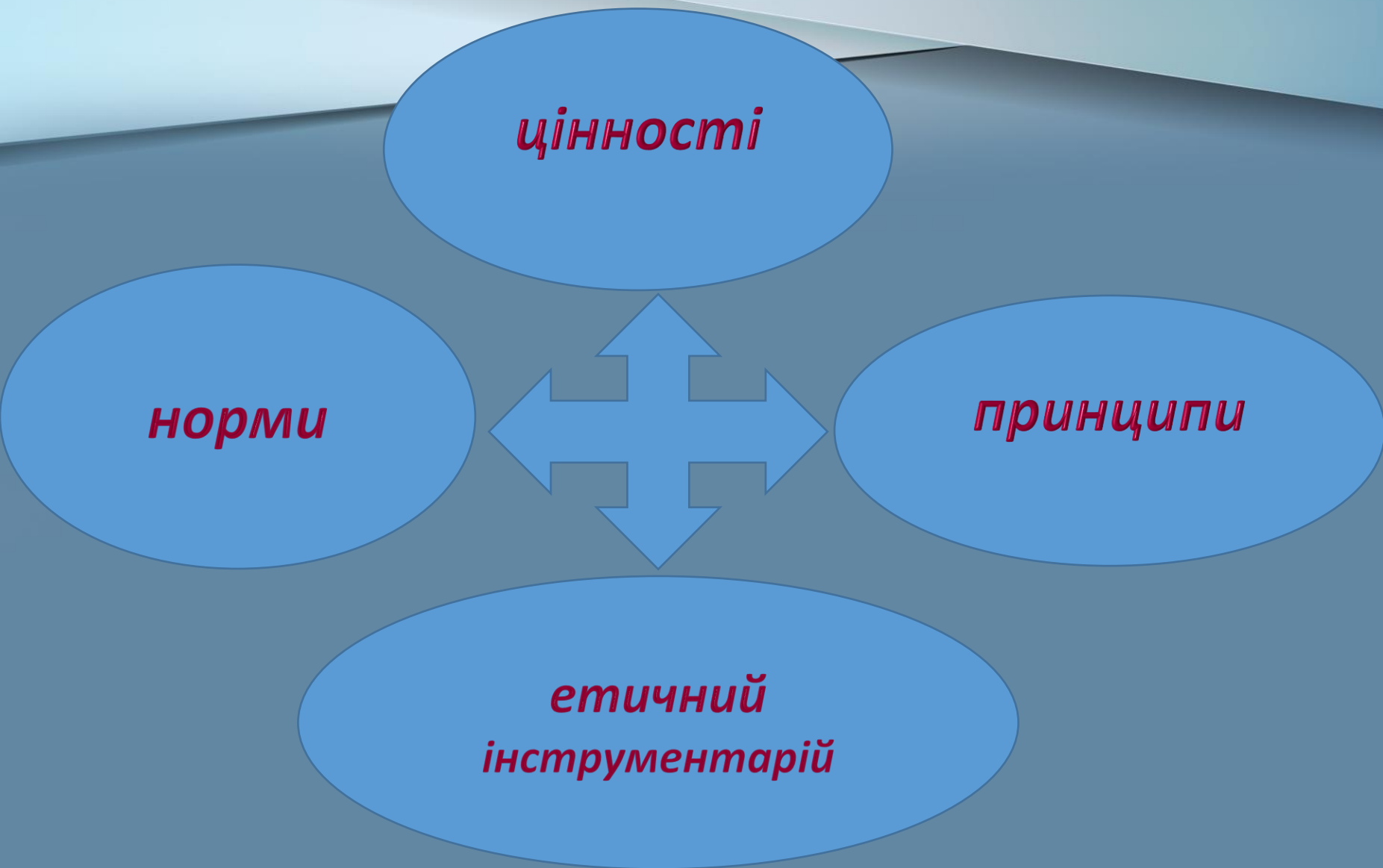
Легітимність (від лат. legitimus — згідно з законами, правомірний, законний) — результат процесу, в ході якого:

а) авторитет (влада, начальство) набуває визнання з боку підвладних, — коли йдеться про службову/ соціальну «вертикаль»,
або ж

б) усі учасники соціальних / публічних відносин визнають / виробляють загальні стандарти (мірила) цих відносин як символічного посередника, що забезпечує взаємне виконання зобов'язань, — коли йдеться про «горизонталь», як от: взаємодія поліції з населенням на засадах партнерства.

Легітимність — це переконаність людей у тому, що авторитет, який стоїть перед ними, несе вагомий моральний зміст.

Складові професійної етики

Виникнення перших професійно-етичних кодексів відноситься до періоду ремісничого поділу праці в умовах становлення середньовічних цехів у XI-XII ст. Саме тоді вперше констатується наявність в цехових статутах ряду моральних вимог по відношенню до професії, характеру праці, співучасників праці.

У добу Відродження були створені етичні програми професійної діяльності в галузі державного управління

Б. Кастільйоне «Придворний» (1528),
Н. Макіавеллі «Державець» (1531).

«Нюрнберзький кодекс» (1947), в якому зафіксовані етичні правила і застереження щодо проведення медико-біологічних експериментів на людях, ним був започаткований процес етичної регламентації медицини на міжнародному та національному рівнях.

Кодекси етики – це сукупність норм
правильної, належної поведінки для
представників певної професії. Вони є
певною гарантією якості для суспільства,
оскільки містять інформацію про
стандарти і обмеження діяльності
працівників певної сфери. Метою
створення етичних кодексів є
запобігання неетичній поведінці.

- **Етичний кодекс** психолога прийнято на I Установчому з'їзді Товариства психологів України 20 грудня 1990 року в м. Києві. Він є сукупністю етичних норм, правил поведінки, що склалися у психологічному співтоваристві й регулюють його життєдіяльність.
- Цей нормативний акт є гарантом високопрофесійної, гуманної, високоморальної діяльності психологів України, здійснюваної залежно від спеціалізації та сфери їх інтересів.

Основні принципи професійної етики – це загальні вимоги до професіонала, в яких фіксується *ціннісні* та *ідеологічні* засади публічного життя суспільства.

Недотримання цих вимог:

- ставить під сумнів легітимність здійснення професійної діяльності,
- підриває довіру до професіоналізму як до певної кваліфікаційної якості людини,
- загрожує загальною недовірою громадськості до програм державного менеджменту та, у крайніх своїх виявах, соціальними заворушеннями.

Умови, дотримання яких вимагає справедливість покарання:

- 1) щоб покарання було накладене із застосуванням певних процедур тільки на тих, хто був визнаний винним у скоєнні правопорушення;**
- 2) щоб покарання було однаковим для всіх, тобто міра покарання завжди має залежати від тяжкості правопорушення;**
- 3) щоб покарання було пропорційним злочину: не надто суворим і не надто м'яким.**

Справедливість

Справедливість – це принцип, що регулює відношення між людьми як членами співтовариства, які внаслідок останнього мають певний статус, наділені обов'язками і правами. Оскільки саме справедливість зміцнює зв'язки між людьми у спільноті на основі законності і гуманності, **тому вважається, що справедливість – це те, що сприяє загальному благу.**

Сучасні концепції справедливості:

- **Егалітарна** - вимагає, щоб всі члени суспільства отримали рівні блага, тобто, щоб розподіл благ здійснювався за принципом відплатної (ретрибутивної) справедливості.
- **Ліберальна** - істиною вважається розподільча (дистрибутивна) справедливість стосовно праці, яка реалізується через вільний розподіл.
- **Демократична** - її основний принцип полягає в максималізації благ для всіх і кожного члена суспільства.
- **Елітарна** - справедливість розуміється як рівно відкритий доступ талантам.
- Справедливість як **чесність** (Дж. Ролз) - припускає рівність основних прав і свобод і нерівність у розподілі благ, якщо вона сприяє покращенню життя найменш пристосованих.

Базові принципи справедливості (за Дж. Ролзом):

1. Кожен має рівні права та цілком задовільну систему однакових основних свобод, яка є однаково можливою для всіх;
2. Соціальні та економічні нерівності мусять розподіляться так, щоб:
 - а) бути найкориснішими для найменш забезпечених членів суспільства;
 - б) бути пов'язаними зі становищем та посадами, доступними для всіх за умов чесної рівності можливостей.

Трактування соціальної справедливості:

- 1) в аспекті соціальних проблем: безробіття, відсутність підтримки при хворобі чи старості, неможливість отримати освіту тощо;
- 2) у контексті корекційної справедливості, яка впливає із несправедливих соціальних відносин минулого (аборигени, раби, поневолені народи та ін.), охоплює досить конкретний зміст.

Види справедливості (Дж. Колквіт):

- дистрибутивна (розуміється як неупередженість та розподіл стосовно зусиль),
- процедурна (стосується організації процесу винесення рішення),
- міжособистісна (пов'язана з тим, наскільки чемно та поважно обійшлись з учасником взаємодії),
- інформаційна (визначається мірою поінформованості учасників щодо процедури прийняття рішення).

Сучасні концепції законності:

- феномен законності має надприродне походження, або ж це такі закони, що відображають притаманні природі цілі (вони лежать поза сферою людської діяльності);
- сучасне життя має договірний характер; тому питання законності обмежується тими договорами, які впорядковують відносини між громадянином і державою і забезпечують таку законність шляхом досягнення раціональної згоди громадян;
- концепції, в яких стверджується, що запровадження умовних норм і стандартів охоплює всі сфери життя, у них намагаються застосувати критерій взаємної згоди до всього способу життя, а не лише громадянського.

Гуманізм

Гуманізм – це світоглядний принцип і принцип моральності, що означає визнання людини вищою цінністю, віру в людину, її здатність до самовдосконалення, вимога свободи і захисту гідності особи, ідею про право людини на щастя, про те, що розвиток і внутрішнє зростання особи має бути кінцевою метою суспільства.